

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ

УДК 94(477+470)»2022/2023»:355.1+341.382

DOI: 10.24144/2078-1431.2023.1(30).7-21

Наталія Радченко,

доктор історичних наук, доцент ДВНЗ «УжНУ»

Василь Черленяк,

кандидат медичних наук, керівник медичного закладу м. Зіген, ФРН

Іван Черленяк,

доктор наук державного управління, професор ДВНЗ «УжНУ»

ЛІДЕРСТВО В ІДЕОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ПАСТКИ ІДЕОЛОГЕМИ «ПРОСТО ПЕРЕСТАТИ СТРІЛЯТИ»

У статті досліджуються зміст та масштаб загроз операцій Кремля у сферах ідеології та масової психології, спрямованих на зниження рівня міжнародної підтримки України, на прикладі маніпулятивної ідеологемі «треба просто перестати стріляти». Зауважено на тому, що вказана ідеологема включена в конфігурацію ініціатив «мирного плану» Китаю щодо припинення російсько-української війни.

В історичній ретроспективі простежено суть ідеологемі «треба просто перестати стріляти» та практичні варіації, в яких її застосовувала агентура ФСБ: досвід російсько-грузинської війни 2008 р. та спроби врегулювання російсько-української війни до повномасштабного російського вторгнення 2014 – 24.02.2022 р. Розглянуто останні спроби інформаційно-ідеологічних провокацій, проведених або профінансованих російськими спецслужбами в країнах ЄС.

Ключові слова: *гібридна війна, інформаційна провокація, міжнародна допомога, лідерство, російсько-українська війна.*

The article examines the content and scale of threats of the Kremlin's manipulative operations in the spheres of ideology and mass psychology aimed at reducing the level of international support for Ukraine, using the example of the manipulative ideologue "you just need to stop shooting." It is noted that the specified ideology is included in the configuration of initiatives of China's "peace plan" to end the Russian-Ukrainian war.

The latest attempts at informational and ideological provocations carried out or financed by Russian special services in the countries of the European Union are considered. Moscow constantly resorts to various attempts to destroy the international

coalition in all three spheres: ideological, rational and moral. For this, the methods of hybrid warfare are used, a significant part of which tools work in the informational and ideological sphere.

It was noted that intellectual and emotional leadership in the context of countering the aggression of the Moscow Empire from the beginning of events was vividly demonstrated by such political and statesmen of our time as B. Johnson, J. Biden, O. Scholz, V. Zelenskyy.

In historical retrospect, the ideological essence of the ideology “just stop shooting” and the practical variations in which it was applied by the FSB agents are traced: the experience of the Russian-Georgian war of 2008 and attempts to settle the Russian-Ukrainian war before the full-scale Russian invasion of 2014 - 02/24/2022. The authors state that in the case of the start of peace negotiations or the signing of plans for a peaceful settlement, Russia did not refuse to conduct hostilities under any circumstances; secondly, it used the ceasefire regime to capture new territories. Both during the Russo-Georgian and Russo-Ukrainian wars, neglect of previous agreements can be seen for Moscow. During the eight years of the Ukrainian-Russian war, Moscow used the technology of manipulation of peace initiatives. And in part, Ukrainian politicians, uttering humanist slogans (L. Kravchuk), gave society the wrong orientation and in fact helped Russia to destroy the country’s defence capabilities.

In this context, the implementation of the opinion that the issue of ending the war is completely within the competence of the President of Ukraine and only depends on Ukraine’s desire whether to continue the war becomes a particularly important narrative. The completely humane slogan “just stop shooting” is not considered by the European community as a demand for the Ukrainian people to stop resisting Russian aggression. However, this is accurately the content behind the appeal that Moscow is trying to offer to European politicians and organizations.

The manipulation technology “just stop shooting” finds many options for use by Moscow in the war against Ukraine. In this particular case, when it is the Russian military that is shelling Ukrainian cities with missiles, the slogan “stop shooting” should be inverted towards the Kremlin. It is critical at all stages of the analysis of the international situation to remember who is the aggressor and who is the victim of aggression. In order for the entire European public to understand this, this issue must be investigated in the system: intentions-plans-actions-interests-means-results-consequences.

Keywords: *hybrid war, informational provocations, international aid, leadership, Ukrainian-Russian war.*

Постановка загальної проблеми.

Міжнародна допомога українському народу та українській державі в боротьбі проти московських окупантів базується на моральних, раціональних та ідеологічних мотивах кожного з учасників міжнародної коаліції як на рівні політичних лідерів та урядів, так і на рівні електорату. Значення та роль цієї допомоги розуміють і український уряд, і український народ. Проте значення цієї допомоги відоме також і керівній верхівці та спецслужбам Російської Федерації. З огляду на це вони постійно планують та вдаються до різноманітних спроб з руйнування міжнародної коаліції в усіх трьох сферах: ідеологічній, раціональній та моральній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях П. Гай-Нижника [2], К. Захаренка [5], В. Осьодла [14] та інших досліджено різноманітні аспекти управління атмосферою страху та розглянуто технології маніпуляції суспільними настроями у сучасних гібридних війнах. У праці К. Захаренка [5] розглянуто особливості інформаційної складової гібридної агресії на сучасному етапі.

Невирішені частини загальної проблеми.

Комплексні зусилля в ідеологічній сфері протистояння московській агресії стають дедалі більш і більш актуальними. За останні місяці в країнах-донорах міжнародної допомоги помітно активізувалися зусилля кремлівської агентури та спецслужб, які діють під дипломатичним прикриттям. Одним із напрямів роботи аналітичних центрів та спецслужб Кремля є формування ідеологічних та софістичних пасток, спрямованих на західноєвропейських та американських виборців. Мета цих пасток проста: спершу посіяти сумніви в доцільності допомоги Україні; потім сформулювати переконання, що допомога Україні є ідеологічним необґрунтованим і помилковим вибором урядів західних демократичних країн.

У контексті викликів і потреб розвитку ідеологічної сфери України та розвитку різноманітних форм демонстрації лідерства державними, політичними та громадськими діячами України цим питанням приділяється занадто мало уваги як науковцями, так і політиками. Особливо у вимірі ідеологічного та дипломатичного конструювання шляхів адаптації та реінжинірингу мирного плану Китаю до інтересів цивілізаційного розвитку, імперативу дотримання духу й букви міжнародного права та принципів справедливості.

Одними з важливих і можливих напрямів нарощування зусиль є ідеологічна та дипломатична сфери. Це тісно пов'язані сфери, оскільки напрацювання та здобутки в ідеологічній сфері стають аргументами в дипломатичній сфері й навпаки.

Мета роботи: визначення змісту та масштабу загроз маніпулятивних операцій Кремля у сферах ідеології та масової психології, спрямованих на зменшення рівня міжнародної підтримки України на прикладі маніпулятивної ідеології «треба просто перестати стріляти».

Основна частина.

Економічна ціна ідеологічного питання міжнародної підтримки України: у 2022 р. до загального фонду держбюджету надійшло 1 491 млрд грн. 480,6 млрд грн від цієї суми склала безоплатна міжнародна допомога у вигляді грантів [10]. У період з 24 січня 2022 р. по 15 січня 2023 р. найбільшу військову допомогу надали США. Загальна військова допомога станом на 15 січня 2023 р. становить 44,3 млрд грн.

За погодженням з міжнародними донорами планується, що у 2023 р. структура фінансування дефіциту держбюджету в розмірі 1 600 млрд грн. (38 млрд дол.) несуттєво відрізнятиметься: 46% видатків буде профінансовано коштом міжнародної допомоги. Інші запозичення мають становити 170 млрд грн, з них внутрішні – 90,7 млрд грн. За оцінками МВФ, у 2023 р. Україні може знадобитися 3–5 млрд дол. зовнішнього фінансування на мі-

сяць. Сума залежить від характеру бойових дій і макроекономічної ситуації в країні [10].

Станом на 17 січня 2023 р. ЄС перерахував Україні 3 млрд євро (3,25 млрд дол.), необхідних для фінансування січневих видатків бюджету. Решту, 15 млрд євро з обіцяних 18 млрд євро, ЄС планує надавати щомісячно рівними частинами [19]. Ініційована Дж. Байденом та Б. Джонсоном коаліція європейських держав, як було вище предметно продемонстровано, продовжує підтримувати Україну.

Наведені дані свідчать про необхідність нарощування зусиль, спрямованих на збереження і, за можливості, розширення Україні як економічної міжнародної допомоги, так і постачання сучасного озброєння. Водночас Москва спрямовує зусилля для всілякого перешкоджання цій допомозі, використовуючи методи гібридної війни. Значна частина інструментів гібридної війни працює в інформаційній та ідеологічній сфері.

Заради справедливості слід відзначити, що інтелектуальне та емоційне лідерство в контексті протидії агресії московської імперії від початку подій яскраво продемонстрували такі політичні та державні діячі сучасності, як Борис Джонсон і Джо Байден. Україна пам'ятає важливість супертермінових поставок «стінгерів», «джавелінів», «нлав» та інших видів зброї, придатних для боротьби з броньованою технікою та низькими повітряними військовими цілями. Інтелектуальну першість, яка стала історичним прикладом лідерства в ідеологічній сфері міжнародної безпеки, було продемонстровано Джо Байденом у процесі формування та гуртування коаліції європейських держав. У перші дні війни напрацювання цих лідерів були порівняні з героїчним лідерством воїнів ЗСУ, воїнів територіальної оборони та «самодіяльних воїнів» – цивільних громадян Чернігівщини, Сумщини, Київщини та багатьох інших, які нищили бронетехніку окупанта.

Президент В. Зеленський продемонстрував результативне лідерство у сфері емоційної комунікації з президентами, парламентами, урядами та високопоставленими урядовцями країн ЄС, керівництвом Євросоюзу, конгресом, сенатом та Президентом США. Реалізація серії блискучих виступів перед парламентами, урядами та лідерами демократичних країн Президентом Зеленським суттєво посилила рівень міжнародної підтримки України у війні з Кремлем.

Проте рівень підтримки України в країнах коаліції щомісяця коливається. Це відбувається як через втому електорату від зростання цін чи потоків біженців з України, так і внаслідок ідеологічних інформаційних операцій спецслужб Кремля.

Одним із прикладів такої ідеологічної пастки, що активно просувається в політико-інформаційному просторі європейських країн, є «відроджена» ідеологема «просто перестати стріляти». Загалом вона неявно включена і в конфігурацію ініціатив «мирного плану» Пекіна щодо війни Московської імперії проти України.

Нагадаємо коротко історію деяких релевантних подій інформаційно-ідеологічних провокацій. 3 вересня 2022 р. у Празі відбувся мітинг проти допомоги Україні, який зібрав понад 70 тис. учасників. «Чеській Республіці потрібен

чеський уряд. Уряд Фіали може бути українським, можливо, брюссельським, але точно не чеським», – сказала глава «Триколову» Зузана Майєрова-Заграднікова, вимагаючи припинити постачання зброї до України [6].

Наступного дня, 4 вересня 2022 р., у німецькому Кельні кілька сотень проросійських демонстрантів вийшли на мітинг проти постачання Німеччиною зброї Україні. Окрім представників російськомовної діаспори, у демонстрації взяли участь відомі праві екстремісти з Північного Рейну-Вестфалії та Східної Німеччини. Мітингувальники виступали на підтримку війни РФ проти України, виправдовуючи її «необхідністю самооборони Росії». Організатори мітингу збирали пожертвування для підтримуваних Росією окупаційних сил на Донбасі. Протестувальники також вимагали скасування санкцій щодо Росії та введення в експлуатацію газопроводу «Північний потік-2» [6].

Аналітики Robert Lansing Institute (RLI) попередили, що напередодні річниці широкомасштабного вторгнення в Україну Кремль запланував у європейських країнах провести серію мітингів та провокацій для просування проросійських настроїв, провокування заворушень, пов'язаних із санкціями проти Росії та військовою допомогою Україні. Завдяки інформації Robert Lansing Institute (RLI) акції, ініційовані спецслужбами Кремля, були реалізовані неповною мірою і досягли лише часткового ефекту [23].

З 16 по 18 лютого 2023 р. у Португалії відбулися мітинги під гаслами припинення бойових дій в Україні, а також поновлення прямого політичного діалогу з Москвою, відмови від санкційної політики й вимог до уряду Португалії припинити надання військової допомоги Україні. 18 лютого 2023 р. у Мюнхені була запланована демонстрація під гаслом «Переговори замість стрілянини», а 26 лютого 2023 р. – мітинг в Рамштайні, поблизу бази НАТО, під гаслом «Зупинимо експорт зброї НАТО в Україну з метою запобігти Третій світовій війні». Ці ідеологічні акції Кремля вдалися лише частково [23].

У лютому 2023 р. у ФРН відбулася акція на згадку про річницю широкомасштабного військового вторгнення 24 лютого 2022 р. Згадувалися бомбардування українських міст та сіл, а також 30-кілометрові танкові колони, що сунули для загарбання столиці України. Німецький народ, німецька політична еліта й німецька політична нація продемонстрували мужність та громадянську зрілість після років відкритих погроз з боку Кремля, які щороку поставали у вигляді історичних театральних реконструкцій сцен захоплення Німеччини колонами російських танків і просувалися під брендом «Можем повторить!»

Водночас Кремль у боротьбі за ідеологічне лідерство у питанні «війни та миру» знову активізував агентуру для зміни суспільних настроїв у ФРН. Одна із цих «агентурних ініціатив», діючи через феміністичну організацію, А. Шварцер, почала збирати підписи під петицією із милозвучним гаслом «Треба просто перестати стріляти». Її суть – негайно згорнути допомогу Україні [25].

Останні місяці російський уряд активно фінансує акції у країнах ЄС, вдаючись до цього миролюбного гасла. 11.03.2023 р. у Празі знову відбувся

антиурядовий протест під назвою «Чехія проти бідності». Учасники несли чеські прапори і транспаранти з вимогою відставки правочентристського кабінету Петра Фіали. Лунали гасла: «негідники», «ганьба», «уряд у відставку», «грабують державу і наживаються», «СТОП НАТО» і «ми хочемо миру». Після офіційного завершення акції кілька сотень людей пройшли до будівлі Національного музею, що увінчує верхню частину Вацлавської площі, де вимагали зняти великий український прапор. Серед учасників акції протесту були помічені особи з розпізнавальними знаками групи Вагнера, а також буквою «Z», яка є символом вторгнення російських військ [15].

Слід відзначити лідерські здібності президента А. Дуди та прем'єр-міністра Матеуша Моравецького, які від початку широкомасштабної війни аргументували доцільність допомоги Україні для боротьби з агресором для народу Польщі. Але навіть у такій країні, як Польща, формуються спроби створити враження, що польська підтримка України — це провокація, яка може призвести до Третьої світової війни. Агенти Кремля будь-що намагаються створити атмосферу незворотності конфлікту та занепаду, які очікують польське суспільство у зв'язку з нібито провокуванням Російської Федерації до нападу. Ці спроби націлені на сприйняття, волю та рішучість польського суспільства підтримувати Україну та біженців з України [22].

У зв'язку з цим для громадськості Європи та світу доцільно проаналізувати суть ідеологеми «треба просто перестати стріляти» в її історичній ретроспективі та нагадати, як агентура ФСБ її застосовувала на практиці.

Історичний досвід показує, що московська військово-пропагандистська машина неодноразово впроваджувала в країнах, які хоче підкорити, свій «особливий третейський» варіант біблейської істини «люби себе як ближнього свого» у формі істини «треба просто перестати стріляти». Для усього християнського світу це гасло звучить як ціннісний імператив, заперечення якого неможливе. Але спотворення його змісту московітами відбувалося неодноразово. Варто згадати декрет В. Леніна «Про мир» (8 листопада 1917 р.), через місяць після якого розпочалася перша радянсько-українська війна. *Те, що для мешканців багатьох західних країн стає приголомшливим відкриттям зараз, українцям, грузинам, молдаванам відомо давно – росіяни не дотримуються взятих зобов'язань і поруч із Росією ніхто не може почуватися безпечно.*

У кожній війні, яку вела Російська Федерація, політика «припинення вогню» ставала засобом нейтралізації військової спроможності противника, який вона використовувала для захоплення вигідних позицій чи нових територій.

Розглянемо дію та наслідки політики «припинення війни» у російсько-грузинській війні 2008 р. 10 серпня 2008 р. за міжнародного посередництва Грузія в односторонньому порядку припиняє вогонь, демонструючи готовність до мирного врегулювання. Російські війська не припиняють бойові дії, рухаються й захоплюють нову територію. 12 серпня підписано план мирного врегулювання. Проте, нехтуючи ним, Росія продовжує просуватися вглиб грузинської території. Як результат завойовано м.м. Горі, Сенекі, Поті. Через 4 дні після обіцянки припинити вогонь Росія підриває надзвичайно важливий у стратегічному зна-

ченні залізничний міст в с. Гракаві, бомбардує грузинський порт Поті, захоплює Інгурську ГЕС [17].

Хронологія російсько-української війни 2014-2023 рр. теж містить достатньо прикладів маніпуляцій тезою «припинити стріляти» як засобом вирішення проблеми.

Перше одностороннє припинення вогню було ініціативою українського президента Петра Порошенка. 20 червня 2014 р. він віддав наказ про припинення бойових дій на окупованих російськими військами територіях [9]. Наслідок припинення вогню: 108 нападів російських військ на позиції українських військових та мирних жителів. Під обстрілами опинилися міста Краматорськ, Амвросіївка, Рубіжне. За час перемир'я загинули 27 і було поранено 69 українських військових [4].

Наступне так зване «перемир'я» стало результатом підписання 5 вересня 2014 р. Мінських угод [16]. Наслідок припинення вогню: загальна кількість порушень російськими військами режиму тимчасового припинення вогню наприкінці листопада становила 3412 разів. За даними Управління верховного комісара ООН під час «перемир'я» станом на 18 листопада на Сході України загинули 957 людей: 838 чоловіків та 119 жінок [13].

«Мінськ-1» не працював, тож спробою реанімації плану мирного врегулювання стали домовленості «Мінськ-2», підписані 12 січня 2015 р. Вони передбачали припинення вогню з 15 лютого 2015 р., відведення важкого озброєння і створення зони безпеки (50-100 км) [7].

Росія не збиралася виконувати взяті зобов'язання, і вже 15 лютого моніторингова місія ОБСЄ зафіксувала обстріли українських позицій під Дебальцевим, Донецьком та Луганськом. Росіяни вели вогонь по містах Попасна і Золоте, смт Чорнухине, селам Кам'янка і Санжарівка [12]. Наступного дня під обстріл потрапила лікарня у м. Щастя [11]. Застосовуючи реактивні системи залпового вогню, російські війська спробували штурмувати м. Авдіївку, села Піски та Водяне.

Остаточний зрив Мінських домовленостей стався на тлі масштабного наступу росіян на Дебальцівський плацдарм [24]. Зимові бої за Дебальцеве тривали в період 21 січня – 18 лютого 2015 р. Місто було визволене від проросійських бойовиків у ході літньої операції 2014 р. і, згідно з Мінськими домовленостями, належало до української зони відповідальності. Проте В. Путін дав наказ захопити важливий стратегічний пункт. Росіяни планували встигнути до 15 лютого, однак відчайдушний опір українських збройних сил зламав план. Доки європейські країни тішилися ілюзорним припиненням вогню, росіяни продовжували вести бої. Зрештою місто перейшло під контроль російських окупаційних військ. Згідно з поіменними списками загиблих, кількість убитих українців оцінюється у 256 осіб [1].

Отже, по-перше, Росія не перестає стріляти за жодних обставин; по-друге, використовує режим припинення вогню для захоплення нових територій. І під час російсько-грузинської, і під час російсько-української воєн боку з Москви простежується нехтування попередніми домовленостями.

Упродовж восьми років російсько-української війни Москва використовувала технологію маніпуляцій мирними ініціативами. І почасти українські політики, виголошуючи гуманістичні гасла, давали суспільству хибні орієнтації, по суті допомагаючи Росії нищити обороноздатність країни. Ми добре пам'ятаємо, як 5 червня 2019 р. призначений В. Зеленським керівник української делегації Л. Кучма на переговорах Тристоронньої контактної групи у Мінську спочатку оголосив, що «приїхав з дорожньою картою від президента України», а потім озвучив пропозицію «не відкривати вогонь у відповідь на обстріли ворога». Довкола цього вислову виник скандал, адже українські бійці жодного разу не відкривали вогонь першими. Тож стало очевидним: «не стріляти у відповідь» стосується саме українських військовослужбовців. Тобто за озвученою пропозицією, якщо бойовики під час «режиму тиші» почнуть обстрілювати українські позиції, воїни ЗСУ все одно повинні «мовчати».

Так, експрезидент Л. Кравчук в інтерв'ю російському пропагандистському телеканалу «Росія-1» 31 липня 2020 р. ще раз повторив цю думку: «Що треба зробити, щоб з Донбасом почати говорити – припинити стріляти, припинити воювати. Тому що, якщо вибухають снаряди, вбивають снайпери людей, ніхто не прийде туди робити якісь нормальні хороші справи» [8].

Лозунги миру українське суспільство чуло і від В. Зеленського. У 2019 р. Президент України поїхав на фронт, щоб приборкати невдоволення ветеранів війни, які виступили проти відведення українських військ під Донецьком і виконання чергових умов Путіна «просто перестати стріляти». Також у 2019 р. з ініціативи Президента України Володимира Зеленського відбулося розведення сторін у Станиці Луганській та повторне розведення в Золотому та Петрівському.

Російські політики вже давно намагаються перекласти відповідальність за початок війни на Україну. І роблять це не просто так, адже Україна ініціює створення Спеціального трибуналу для притягнення керівництва Кремля до відповідальності за неспровоковану війну, яку розпочала Москва. Тож прокремлівські засоби масової інформації поширюють маніпуляційний вкид в українське суспільство тез про «політиків, які наживаються на війні», думок, що «війна триває через політиків. Якби вони не наживалися, вже завтра був би мир (бізнес на крові)». У цих небезпечних суспільних «точках зору» відбувається «розмивання» обрисів війни та виключення російської агресії як причини військового протистояння [14, с. 82-95].

Інформаційно-психологічний компонент забезпечує умови для визнання війни справедливою власним населенням і стає підґрунтям опору агресору [14, с. 82-95]. Недарма військові спеціалісти, виокремлюючи характерні особливості «гібридних війн», значну увагу приділяють саме інформаційно-психологічному фронту, стверджуючи, що «основою ведення сучасних «гібридних війн» є їхня інформаційно-психологічна складова, а об'єктом впливу ініціатора цієї війни стає насамперед суспільна свідомість, а не збройні сили чи інфраструктура. Тобто важливою особливістю гібридних війн можна назвати використання

повного спектру засобів впливу, як інформаційно-психологічного, так і військового [14, с. 84].

Ідеологічний чинник у контексті війни між Україною та Росією став самостійним складником і виявляється подекуди більш важливим, ніж військовий. Об'єктом комплексу інструментів цілеспрямованого впливу на масову свідомість і підсвідомість стало і європейське суспільство (світогляд, громадська думка, політичні погляди, загальноприйняті цінності тощо), а метою інформаційних атак — формування негативного образу України й українського народу. Російською пропагандою для цього використовуються так звані «симулякри». Наприклад: «фашисти в Києві», «звірства каральних батальйонів», «розіп'яті хлопчики», «розробка хімічної й біологічної зброї», «брудна бомба» тощо.

У цьому контексті особливо важливим наративом стає впровадження думки, що питання припинення війни повністю у межах компетентності президента України, й лише від бажання України залежить, чи продовжувати війну. Цілком гуманне гасло «просто перестати стріляти» не розглядається європейською спільнотою як вимога для українського народу припинити спротив російській агресії. Проте саме такий зміст криється за заклик, який намагається запропонувати європейським політикам та організаціям Москва. Ультрарадикальні європейські політичні сили, як-то М. Ле Пен у Франції, С. Берлусконі в Італії, В. Орбан в Угорщині, Д. Окессон у Швеції та ін., просувають російський погляд на війну.

15 січня 2023 р. В. Орбан провів зустріч з журналістами, на якій учергове висловив антиукраїнську позицію. Він виступив проти прямої участі західних військ у війні, оскільки «ніхто не вийде з цієї війни переможцем», і поспідовно закликав не підтримувати Україну. Навіть визнаючи успіхи українських збройних сил, В. Орбан не вважає, що це збережеться у довгостроковій перспективі, і проголошує відому тезу російської пропаганди про неможливість поразки ядерної держави й що росіяни «нікому не зупинити» [21].

Слідом за угорським політиком експрем'єр Словаччини Роберт Фіцо закликав не передавати Україні винищувачі МіГ-29. Раніше Фіцо заявляв, що рішення уряду про передачу Україні винищувачів є неконституційним. Він стверджує, що війну у 2014 р. почали «українські фашисти», а повернути окупований Крим нібито неможливо [20].

Зауважимо, що вслід за лідерською позицією політиків Польщі, Латвії, Литви, Естонії й Швеції щодо правдивої артикуляції розпалювачів війни на Європейському континенті сформувалася і лідерська позиція керівників ФРН. Для президента ФРН Ф.-В. Штайнмаєра це стало лідерством насамперед для самого себе: він змушений був відмовитися від ілюзій умиритворити Кремль шляхом компромісів, усвідомивши, що попередня стратегія «зрозуміти Путіна» («Putin verstehen») дозволила виростити нового диктатора. Канцлер О. Шольц теж пройшов еволюційний шлях «лідерства для себе»: від спроб умовити Путіна до розуміння невідворотних загроз імперської стратегії. Але все ж з його боку відчувається певне зволікання у протистоянні агресії Кремля з огляду на тактику ядерного шантажу. А от ідеологічне лідерство Партії зелених ФРН проявилось ще до

їхнього входження в уряд. Цьому сприяв візит одного з лідерів Партії зелених Роберта Габека, віцеканцлера ФРН, до захисників України на Сході. Тоді він безпосередньо побачив та усвідомив, хто є справжнім агресором. Партія зелених пройшла еволюцію від «голубів миру» до пристрасних прихильників допомоги Україні. Міністр закордонних справ пані А. Бербок з моменту вступу на посаду чітко артикулювала підтримку України, що зіграло важливу роль для формування ставлення всього уряду ФРН до агресії Кремля.

Кремль зреагував на еволюцію керівництва й широких верств населення ФРН посиленням агентурної роботи в Європі. Московські спецслужби створюють певну еклектичну ідеологічну базу як з лівих, так і з правих майже в усіх європейських країнах. Попри цю еклектику, Кремль будує досить результативну ідеологічну атмосферу психологічного тиску на середовище обивателів. Спецслужбами Кремля генерується циркулювання формально протилежних ідеологем, які апелюють до «обивательських» інстинктів та атмосфери страху.

У цьому питанні Москва спирається насамперед на популістські заклики. Праворадикали опонують до націонал-егоїзму: гроші потрібно витрачати на громадян власної країни, а не на підтримку України. Ліворадикальні партії спираються у своїх розмірковуваннях на пацифізм: війна — це погано, тож підтримувати український народ зброєю теж погана ідея.

Маніпуляційна технологія «просто перестати стріляти» знаходить багато варіантів застосування Москвою у війні проти України. У конкретному випадку, коли саме війська РФ обстрілюють ракетами українські міста, лозунг «перестати стріляти» має бути інверсно розвернутий до Кремля: перестаньте направляти військових на територію іншої суверенної держави, адже у ваших військових стріляють саме у відповідь на їхню агресію. «Видавати себе за жертву, хоча насправді ти є агресором, — це не захист. Це фактично частина злочину. Розпалювання ненависті, спрямованої проти українців, не є частиною захисту Російської Федерації чи її громадян — це елемент злочинів, які скоюють російські громадяни на території України», — виголосив у своїй промові під час виступу в ООН Тімоті Снайдер [18].

Хто озвучував наміри переглянути визнані міжнародним правом фактичні кордони в Європі? Згадаємо Мюнхенську конференцію. Хто розробляв конкретні плани зміни кордонів в Європі? Згадаємо агресію проти Грузії у 2008 р. Логічно, що агресивні наміри та плани реалізуються через агресивні дії. Проте вже в процесі накопичення різного типу дій прозорість процесу втрачається. Тому надзвичайно важливо на всіх етапах аналізу міжнародної ситуації пам'ятати, хто виступає агресором, а хто жертвою агресії. Щоб це зрозуміла вся громадськість Європи, це питання треба досліджувати в системі: наміри-плани-дії-інтереси-засоби-результати-наслідки.

Хто виступає замовником вбивства представників етносів Російської Федерації: бурятів, осетинів, ненців, дагестанців, башкирів, татар, слов'янського етносу (який з 18 ст. називають росіянами) та багатьох інших народів? Саме так доцільно ставити питання, якщо ми хочемо зрозуміти реальні причинно-наслідкові зв'язки у системі наміри-плани-дії-інтере-

си-засоби-результати-наслідки. Якщо ж цей ланцюжок зводить до маніпулятивної пари результат-наслідок, то це заводить розв'язання проблеми війни та миру в Україні та в Європі в глухий кут.

Але такі прості розмірковування для росіян не є очевидними, оскільки керівна верхівка зуміла створити в країні атмосферу страху та ненависті до всього, що не наказано любити «Довічним президентом». Як у результаті послідовних спеціальних операцій було сформовано атмосферу страху в Росії, треба відстежувати ще з часів першої чеченської війни та становлення основ системи клептократичного кланового капіталізму в цій державі. Проте це не стосується нашого дослідження. Просто зауважимо, що атмосфера страху створює можливість тотального контролю над громадянами з боку влади, що безумовно призводить до згортання, а згодом і знищення інститутів та процедур демократії. У кращому випадку формується демократія ритуальна та маніпулятивна. Маніпулятивна влада в поєднанні з інструментами залякування та терору стає механізмом управління державою та громадянами держави. Зрештою формується тоталітарний режим, сутністю якого є протидія цивілізаційним європейським устремлінням як власного народу, так і народам сусідніх держав.

Висновки.

Внаслідок постійно оновлюваних гібридних загроз, окрім воєнної боротьби, за Україну доводиться вести боротьбу і в інформаційній, психологічній та дипломатичній сферах. Прикладами зазначених загроз є: перманентні акції спецслужб Кремля та їх агентів, спрямовані на послаблення міжнародної коаліції; мирний план Китаю, який однобоко групує послідовність аргументів на користь ідеологеми «просто перестати стріляти»; розхитування суспільних настроїв стосовно доцільності надання різного виду допомоги для боротьби з агресією Кремля.

Ідеологічні маніпуляції впливають на диспозицію розуміння інтересів міжнародної безпеки, адже кожна країна вкладає в шляхи розв'язання проблем своє бачення послідовності кроків розв'язання ситуації задля завершення агресії Кремля проти України з точки зору тактичних та стратегічних інтересів. Китайський мирний план побудований на певних тактичних ідеологічних аргументах, які сьогодні «волею Кремля» циркулюють у сфері ідеології міжнародної безпеки. Деякі з них ближчі та зрозуміліші для інтересів уряду Пекіна в поточній диспозиції аргументів. Щоб змінити цю диспозицію, політикам та урядовцям України необхідно пропонувати власні правдиві ідеологічні та практичні доводи, які здатні переконати Китай у необхідності переосмислення своєї позиції. Для цього Україні слід розвивати систему лідерства в ідеологічній сфері. Політикам та дипломатам України необхідно розробляти такі конструктивні стратегічні доктрини міжнародної безпеки та ефективною міжнародною економічною взаємодією, які здатні продуктивно вступити в дискусію з поточними резонами, доводами та аргументами навіть МЗС Китаю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутусов: В Дебальцево погибли примерно 163 українських бойца, 110 – в плену, 29 – пропали. URL: <https://web.archive.org/web/20211128114004/https://inforesist.org/butusov-v-debalcevo-pogibli-okolo-163-ukrainskix-bojca-110-v-plenu-29-propali/>
2. Гай-Нижник П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: МП Леся, 2017. 332 с.
3. Городинська В. Військова техніка та мільярди доларів: що отримала України від партнерів за рік війни. URL: https://24tv.ua/economy/mizhnarodna-dopomoga-2023-skilki-viyskovoyi-finansovoyi-dopomogi_n2270406
4. За время перемирия погибли 27 и ранены 69 українських силовиків. URL: <https://web.archive.org/web/20140707004628/http://news.liga.net/news/politics/2360800-za-vremya-peremiriya-pogibli-27-i-raneny-69-ukrainskikh-silovikov.htm>
5. Захаренко К. Інформаційні впливи як джерела загострення інформаційної небезпеки. *Гілея*. 2017. С. 331-336.
6. Климковецький М. Російська діаспора в Німеччині вийшла на мітинг проти підтримки України і санкцій для росії. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosijska-diaspora-v-nimechchini-vijshla-na-miting-proti-pidtrimki-ukrayini-i-sankcij-dlyarosiyi>.
7. Комплекс заходів з виконання Мінських домовленостей. URL: <https://web.archive.org/web/20150527004506/http://kremlin.ru/supplement/4804>
8. Лагер О. Не стріляти та поїхати в ОРДЛО. 5 тез Леоніда Кравчука, які пояснюють його плани в ТКГ. URL: <https://freeradio.com.ua/ne-striliaty-ta-poikhaty-v-ordlo-5-tez-leonida-kravchuka-iaki-poiasniuiut-ioho-planu-v-tkh/>
9. Мирний план для Донбасу передбачає широкомасштабну амністію. URL: <https://web.archive.org/web/20140709040559/http://tsn.ua/politika/mirniy-plan-dlya-donbasu-peredbachaye-shirokomasshtabnu-amnistiyu-poroshenko-353091.html>
10. Моїсеїв В. Що не так із «\$45 млрд допомоги від США» і що реально обіцяно Україні на 2023 рік. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/mizhnarodna-finansova-dopomoga-ukrayini-u-2023-roci>
11. ОБСЄ вимагає доступу до всіх територій Донбасу. URL: <http://unian.ua/politics/1044399-obse-vimagae-dostupu-do-vsikh-teritoriy-donbasu.html>
12. ОБСЄ: Обстріли зафіксовано у Дебальцевому, Донецьку, Луганську та Райгородці. URL: <http://unian.ua/politics/1044376-obse-obstrili-zafiksovano-u-debaltsevomu-donetsku-lugansku-ta-raygorodtsi.html>
13. ООН: за час «перемир'я» загинули 957 людей. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1730624-oon_za_chas_peremiriya_zagинули_957_lyudey_1993440.html
14. Осьодло В. Психологічні особливості ведення бойових дій в умовах гібридної війни. Теоретико-методологічні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. С. 82-95.
15. Проросійські демонстранти у Празі хотіли зняти прапор України, поліція повідомила про затримання. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyuny/31703318/lbl0lbi331261.html>

16. Протокол о результатах консультаций Трехсторонней контактной группы, Минск, 5 сентября 2014 г. URL: <https://www.osce.org/ru/home/123258>
17. Російсько-грузинська війна 2008 року. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_\(2008\)#%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B5_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B2%D1%82%D1%80%D1%83%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(2008)#%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B5_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B2%D1%82%D1%80%D1%83%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97)
18. «Русофобія» як аргумент РФ для геноциду: виступ Тімоті Снайдера на Радбезі ООН. URL: <https://texty.org.ua/fragments/109208/rusofobiya-yak-arhument-rf-dlya-henocydu-vystup-timoti-snajdera-na-radbezi-onn/>
19. Самойлюк М. Военный бюджет. Чи вистачить Україні західної допомоги в 2023 році. URL: <https://ces.org.ua/voenni-biudzh-et-chy-vystachyt-ukraini-zakhidnoi-dopomohy-v-2023/>
20. У Словаччині Міноборони хоче подати в суд на проросійського політика Фіцо, який був проти Міг-29 для України. URL: <https://censor.net/ua/n3408477>
21. «Україна стає Афганістаном»: Орбан зробив низку скандальних заяв про російсько-українську війну. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/01/27/7155011/>
22. Чернюк С. Цілі й методи російської дезінформації в Польщі. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7988/Artykul/3134482>
23. Moscow expanding subversive influence operations across Europe. URL: <https://lansinginstitute.org/2023/02/10/moscow-expanding-subversive-influence-operations-across-europe/>
24. Ukraine troops withdrawing from key town of Debaltseve. URL: <https://web.archive.org/web/20150218143926/http://www.theguardian.com/world/2015/feb/18/ukraine-debaltseve-troops-withdraw-fighting-rebels-russia>
25. Schwarzer A. Ukraine-Krieg: wir müssen reden! URL: <https://www.emma.de/artikel/wir-muessen-reden-340143>

REFERENCES

1. Butusov: V Debaltsevo pohyby prymerno 163 ukaynskykh boitsa, 110 – v plenu, 29 – propaly. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20211128114004/https://inforesist.org/butusov-v-debalcevo-pogibli-okolo-163-ukrainskix-bojca-110-v-plenu-29-propali/> [in Russian].
2. Hai-Nyzhnyk P. Rosiia proty Ukrainy (1990–2016 rr.): vid polityky shantazhu i pry-musu do viiny na pohlynannia ta sproby znyshchennia. Kyiv: «MP Lesia», 2017. 332 p. [in Ukrainian].
3. Horodynska V. Viiskova tekhnika ta miliardy dolariv: shcho otrymala Ukrainy vid partneriv za rik viiny. Retrieved from https://24tv.ua/economy/mizhnarodna-dopomoga-2023-skilki-viyskovoyi-finansovoyi-dopomogi_n2270406 [in Ukrainian].
4. Za vremia peremytyia pohyby 27 y ranenu 69 ukaynskykh sylovykov. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20140707004628/http://news.liga.net/news/pol->

- itics/2360800-za_vremya_peremiriya_pogibli_27_i_raneny_69_ukrainskikh_silovikov.htm [in Russia].
5. Zakharenko K. Informatsiini vplyvy yak dzherela zahostrennia informatsiinoi nebezpeky. *Hileia*. 2017. S. 331-336 [in Ukrainian].
 6. Klymkovetskyi M. rosiiska diaspora v Nimechchini vyishla na mitynh proty pidtrymky Ukrainy i sanktsii dlia rosii. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/rosijska-diaspora-v-nimechchini-vijshla-na-miting-proti-pidtrimki-ukrayini-i-sankcij-dlya-rosiyi> [in Ukrainian].
 7. Kompleks zakhodiv z vykonання Minskykh domovlenosti. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20150527004506/http://kremlin.ru/supplement/4804> [in Ukrainian].
 8. Laher O. Ne striliaty ta poikhaty v ORDLO. 5 tez Leonida Kravchuka, yaki poiasniuiut yoho plany v TKH. Retrieved from <https://freeradio.com.ua/ne-striliaty-ta-poikhaty-v-ordlo-5-tez-leonida-kravchuka-iaki-poiasniuiut-ioho-plany-v-tkh/> [in Ukrainian].
 9. Myrnyi plan dlia Donbasu peredbachaie shyrokomasshtabnu amnistiiu. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20140709040559/http://tsn.ua/politika/mirnyy-plan-dlya-donbasu-peredbachaye-shyrokomasshtabnu-amnistiyu-poroshenko-353091.html> [in Ukrainian].
 10. Moiseiv V. Shcho ne tak iz «\$45 mlrd dopomohy vid SShA» i shcho realno obitsiano Ukraini na 2023 rik. Retrieved from <https://thepage.ua/ua/economy/mizhnarodna-finansova-dopomoga-ukrayini-u-2023-roci> [in Ukrainian].
 11. OBSle vymahaie dostupu do vsikh terytorii Donbasu. Retrieved from <http://unian.ua/politics/1044399-obse-vimagae-dostupu-do-vsikh-teritoriy-donbasu.html> [in Ukrainian].
 12. OBSle: Obstrily zafiksovano u Debaltsevomu, Donetsku, Luhansku ta Raihorodtsi. Retrieved from <http://unian.ua/politics/1044376-obse-obstrili-zafiksovano-u-debaltsevomu-donetsku-lugansku-ta-raygorodtsi.html> [in Ukrainian].
 13. OON: za chas «peremyria» zahynuly 957 liudei. Retrieved from https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1730624-oon_za_chas_peremirya_zaginuli_957_lyud_ey_1993440.html [in Ukrainian].
 14. Osodlo V. Psykholohichni osoblyvosti vedennia boiovykh dii v umovakh hibridnoi viiny. *Teoretyko-metodolohichni doslidzhennia v suchasni vitchyzniani ekstremalnoi ta kryzovii psykholohii*. Kharkiv: Vyd-vo NUTsZU, 2017. P. 82-95 [in Ukrainian].
 15. Prorosiiski demonstranty u Prazi khotily zniaty prapor Ukrainy, politsiia povidomy-la pro zatrymattia. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318/lbl0lbi331261.html> [in Ukrainian].
 16. Protokol o rezultatakh konsultatsyi Trekhstoronnei kontaktnoi hruppu, Mynsk, 5 sentiabria 2014 h. Retrieved from <https://www.osce.org/ru/home/123258> [in Russia].
 17. Rosiisko-hruzynska viina 2008 roku. Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_\(2008\)#%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B5_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B2%D1%82%D1%80%D1%83%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(2008)#%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%B5_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B2%D1%82%D1%80%D1%83%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97) [in Ukrainian].

18. «Rusofobia» yak arhument RF dlia henotsydu: vystup Timoti Snaidera na Radbezi OON. Retrieved from <https://texty.org.ua/fragments/109208/rusofobiya-yak-arhument-rf-dlya-henocydu-vystup-timoti-snajdera-na-radbezi-oon/> [in Ukrainian].
19. Samoiliuk M. Voiennyi biudzheth. Chy vystachyt Ukraini zakhidnoi dopomohy v 2023 rotsi. Retrieved from <https://ces.org.ua/voienyi-biudzheth-chy-vystachyt-ukraini-zakhidnoi-dopomohy-v-2023/> [in Ukrainian].
20. U Slovachchyni Minoborony khoche podaty v sud na prorosiiskoho polityka Fitso, yakyi buv proty Mih-29 dlia Ukrainy. Retrieved from <https://censor.net/ua/n3408477> [in Ukrainian].
21. «Ukraina staie Afhanistanom»: Orban zrobyv nyzku skandalnykh zaiav pro rosiisko-ukrainsku viinu. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/27/7155011/> [in Ukrainian].
22. Cherniuk S. Tsili y metody rosiiskoi dezinformatsii v Polshchi. Retrieved from <https://www.polskieradio.pl/398/7988/Artykul/3134482> [in Ukrainian].
23. Moscow expanding subversive influence operations across Europe. Retrieved from <https://lansinginstitute.org/2023/02/10/moscow-expanding-subversive-influence-operations-across-europe/> [in English].
24. Ukraine troops withdrawing from key town of Debaltseve. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20150218143926/http://www.theguardian.com/world/2015/feb/18/ukraine-debaltseve-troops-withdraw-fighting-rebels-russia> [in English].
25. Schwarzer A. Ukraine-Krieg: wir müssen reden! Retrieved from <https://www.emma.de/artikel/wir-muessen-reden-340143> [in German].